

Francuski łącznik

JERZY PIELASZEK

Stacja Naukowa Polskiej Akademii Nauk w Paryżu
secretariat.parispan@free.fr

Paryski adres Rue Lauriston 74 jest symbolem najlepszych tradycji polsko-francuskich kontaktów naukowych zarówno dla początkujących stypendystów naukowych, jak i uznanych sław polskiej nauki

Stacja Naukowa w Paryżu ma już ponad 110-letnią historię, inauguracja działalności Stacji Naukowej przy Bibliotece Polskiej w Paryżu odbyła się bowiem 3 maja 1893 roku. Pozwolił na to dekret prezydenta Francji z 2 lipca 1891 r. W ten sposób w okresie utraty niepodległości powstał jedyny, samodzielny, polski ośrodek naukowy za granicą.

Wielka tradycja wielkiej emigracji

Tradycja polskich instytucji w Paryżu sięga czasów Wielkiej Emigracji po 1830 roku. Wśród nich na szczególną uwagę zasługuje powstałe w 1854 r. Towarzystwo Historyczno-Literackie, które wraz z istniejącą od 1838 r. Biblioteką Polską uzyskało, na mocy dekretu Napoleona III (1866), charakter instytucji użyteczności publicznej. Nieco później, bo w roku 1872, powstała w Krakowie Akademia Umiejętności, z którą Towarzystwo Historyczno-Literackie nawiązało bliskie kontakty. W wyniku długich negocjacji, uwarunkowanych ówczesną sytuacją polityczną w Europie, na mocy umowy z 18 września 1891 r. Biblioteka Polska w Paryżu oraz zbiory Towarzystwa Historyczno-Literackiego przeszły na własność Akademii Umiejętności. Przed oficjalnym powołaniem Stacji Naukowej, tj. w marcu 1983 r. Prezes Akademii Umiejętności pisał, iż głównym zadaniem powoływanej Stacji Naukowej „jest nie tylko ułatwienie uczonym polskim ich studiów w Paryżu, ale też ułatwienie uczonym francuskim stosunków naukowych z Akademią i ze światem naukowym słowiańskim”. W okresie Polski niepodległej Stacja Naukowa wraz z Biblioteką Polską stała się największą zagraniczną placówką naukową w Paryżu.

II wojna światowa spowodowała w Bibliotece znaczne spustoszenia. Placówka ta należała do najbardziej zniszczonych obiektów naukowo-kulturalnych we Francji. Zbiory, z wyjątkiem najcenniejszych, które ukryto,

zostały wywiezione do Niemiec. Po zakończeniu działań wojennych znaczna część wywiezionych zbiorów wróciła do Paryża (przy istotnej pomocy Biblioteki Narodowej w Warszawie). Biblioteka Polska i Stacja Naukowa wznowiły działalność.

W 1947 roku następuje oddzielenie Stacji Naukowej od Biblioteki Polskiej. Stacja, zgodnie z uchwałą Walnego Zgromadzenia Polskiej Akademii Umiejętności, miała odtąd „reprezentować potrzeby wszystkich wydziałów Akademii”, dotychczas ograniczone do Wydziału Filologicznego i Historyczno-Filozoficznego. W 1949 r. część gmachu przy rue Lauriston 74 w Paryżu oddano na siedzibę Stacji Naukowej PAU, a po roku 1951 całość – Polskiej Akademii Nauk. Adres „rue Lauriston 74” stał się znany praktycznie wszystkim naukowcom polskim przybywającym do Paryża, a także współpracującym z nimi naukowcom francuskim.

Interesująca jest również historia budynku Stacji. Został on wzniesiony w roku 1908. Jego pierwotnym właścicielem była rodzina książąt Clermont-Tonnerre, zaprzyjaźniona z Marcelem Proustem. W holu gmachu znajduje się tablica pamiątkowa z cytatem potwierdzającym, iż autor *W poszukiwaniu straconego czasu* był na salonach pałacyku Lauriston. Bywalcem salonów był również m.in. Ignacy Paderewski. Później pałacyk przeszedł na pewien czas na własność książąt Sanguszków. W roku 1919 był główną kwaterą delegacji wysłanej przez Józefa Piłsudskiego na Konferencję Wersalską.

Prof. Piotr Słonimski (z prawej) otrzymuje z rąk prof. Franciszka Ziejki dyplom na uroczystości zorganizowanej z okazji 50. rocznicy jego doktoratu, czerwiec 2005

Wanda Herda

W okresie międzywojennym budynek przeszedł ponownie w ręce francuskie, jednak po II wojnie światowej został odkupiony przez Polaków. Obecnie jest własnością Polskiej Akademii Nauk.

Kontakty i zbiory

W latach 50. XX wieku drastycznie pogorszyły się warunki polityczne działalności Stacji. Dopiero po roku 1956 nastąpiła pewna poprawa sytuacji. W 1957 roku podpisano w Warszawie pierwsze umowy pomiędzy Polską Akademią Nauk i CNRS (*Centre National de la Recherche Scientifique*), a w 1959 r. Polska zawarła z Francją umowę o współpracy kulturalnej i naukowej. Następował stopniowy rozwój kontaktów naukowych i kulturalnych między dwoma krajami. W trakcie wieloletniej działalności Stacji jej siedzibę zarówno w Bibliotece Polskiej, jak i przy rue Lauriston odwiedziło, jako goście lub prelegenci, wielu znakomitych francuskich i polskich uczonych i osobistości. Od 1970 roku Stacja administruje także budynkami dawnej Szkoły Polskiej przy rue Lamandé 11/15.

Bogata i obfitująca momentami w dramatyczne wydarzenia historia Stacji doczekała się (jak dotychczas) tylko jednego obszernego opracowania. Jest to wydana w 1982 r. przez Ossolineum monografia *Polska Stacja Naukowa w Paryżu w latach 1893-1978* autorstwa Danuty Rederowej, Bohdana Jaczewskiego i Waldemara Rolbickiego, z przedmową Andrzeja F. Grabskiego (w serii „Monografie z dziejów nauki i techniki”). Pierwszym dyrektorem Stacji był prof. Stanisław Wędkiewicz. Po nim kolejno funkcję tę pełnili profesorowie: Paweł Szulkin, Witold Stefański, Feliks Widy-Wirski, Paweł Nowacki, Bolesław Kalabiński, Leszek Kasprzyk, Wiesław Skrzydło, Jerzy Borejsza, Henryk Ratajczak, a od 2004 roku Jerzy Pielaszek.

Zadania Stacji określa jej Statut, stwierdzający, że „celem działalności Stacji jest przyczynianie się do rozwijania współpracy naukowej, naukowo-technicznej i kulturalnej między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Francuską”. Formy działania Stacji są bardzo różnorodne. Organizowane i współorganizowane są konferencje naukowe, w szczególności wynikające z programów międzynarodowej współpracy naukowej polsko-francuskiej (a również i europejskiej), a także odczyty, wykłady i seminaria o charakterze naukowym i popularnonaukowym.

Stacja pomaga w nawiązaniu kontaktów pomiędzy polskimi i francuskimi placówkami naukowymi, ułatwia również nawiązywanie kontaktów osobistych między pracownikami naukowymi obu krajów, służąc informacją oraz udzielając pomocy organizacyjnej. Wynikiem tego są kolejne programy współpracy naukowej. O zróżnicowaniu działań Stacji świadczyć może również różnorodność instytucji, z którymi współpracuje ona we Francji i w Polsce. Oprócz praktycznie

Wanda Herda

Pałac przy rue Lauriston w Paryżu, w którym mieści się Stacja Naukowa PAN, od początku swojej historii gościł wielu przedstawicieli polskiej i francuskiej nauki

wszystkich instytutów Polskiej Akademii Nauk i wiodących ośrodków akademickich w Polsce były to w ostatnich latach m.in. Uniwersytety: Paris I, Paris II, Paris IV Sorbonne, Paris VI Pierre et Marie Curie, Paris VII, Orsay, Versaille, École Normale Supérieure à Cachan, Lille II, Rennes, Strasbourg, Toulouse, Nancy, Orléan, Marseille, Grenoble, Bordeaux. Stacja współpracuje również z Instytutem Polskim w Paryżu, Instytutem Literackim w Maisons-Laffitte, a także z Biblioteką Polską oraz z Polskim Towarzystwem Historyczno-Literackim.

W Stacji znajduje się biblioteka, której zbiory zaczęto gromadzić ponownie w końcu lat 70-tych XX wieku. Jej kolekcja liczy obecnie ok. 13 tys. tomów książek i 100 tytułów czasopism naukowych polskich, francuskich i innych. Gośćmi biblioteki są polscy naukowcy przebywający we Francji, stypendyści, stażyści, Francuzi i goście z innych krajów interesujący się tematyką polską, w tym dziennikarze przygotowujący artykuły prasowe, audycje radiowe czy telewizyjne o sprawach polskich.

Działalność Stacji prezentowana jest w publikowanych „Rocznikach Stacji PAN w Paryżu”. Obecnie w przygotowaniu jest tom 8 (za rok 2005). Z bieżącą działalnością Stacji można zapoznać się przeglądając stronę internetową: www.academie-polonaise.org. ■